

ni vaje svoje osebnosti zatajiti: ta naj se ne vsede na sodniški stol, ker se podá v nevarnost tudi pri najbolji volji krivično razsodbo izustiti. (Pravo! pravo!) Pri tem trdenji me podpira lastna skušnja. Ozrmo se na Belgijo, na deželo, v kateri je ustava že davnej vpeljana, na deželo, katero nam za izgled ustavnega življenja predstavljajo. V Belgii je bila smrtna kazen največ iz tega vzroka odstranjena, ker je skušnja kazala, da so zapriseženci več krivičnih rozsodb storili.

Tudi v naši deželi (kranjski) nam kaže skušnja nekoliko spričal take baže. Znano je, da zapriseženci čez nekatere hudodelstva, to so posebno, ktere lastnino zadevajo, zmiraj kaj radi besedo „kriv je“ izustijo; hudodelstva pa, ktere se z zoperstavljanjem proti državnim organom, proti gozdnikom, žandarmom itd. dopernašajo, navadno brez kazni ostanejo. Naj mi bo dovoljeno tu zgodb opomniti, ki so se ob času porot tukaj pripetile. Zatoženec je obstal, da je žandarja, ki je sodnii podpora bil, za prsa zgrabil in mu zapasni jermen raztrgal. Po tem lastnem priznanji bi se bil moral obsoditi. Al zapriseženci, ki so bili zoper izvršivne organe razkačeni, so, da se je zatoženec sam čudil, izrekli, da ni res, da bi bil on to storil. — Drugikrat se je pripetilo, da so zapriseženci nekega človeka, ki je bil zavoljo roparstva tožen, samo zato obsodili, ker je oropani prisegel, da ga je pri svitlobi nekega ognja v hramu za napadnika spoznal. Sodnija je tega nesrečnika k 12letni težki ječi obsodila; kmalo potem pa sem jaz po velikem trudu njegovo nedolžnost dokazal, ko sem ravno predstojnik v Trebnjem bil. Al oprostenje mu ni veliko hasnilo, ker je v malo tednih umrl, pokvarjen na duši in telesu.

Nečem sicer trditi, da so rozsodbe pravih sodnikov zmiraj brez pomanjkljivosti. Al zoper rozsodbo sodnika se more obsojenec pri viši sodnii pritožiti, — zoper porotniško rozsodbo pa ni nobenega pomočka, razun tega, da se zavrže sodba zavoljo kakega formalnega pogreška. Prašam tedaj: kdo zmed nas bi dal svoje najsvetejše zadeve takim možem v roke, kateri — nočem reči iz hudobije, ampak iz naravnih upljivov — ne morejo tako dobro spoznati prava, kakor pravi sodniki, kterim je naloga s tem se pečati.

Menim, gospôda moja, da gledé takih dogodb, smem pač dvomiti, ali se je čutje prava (pravice) zares tako v življenje ukoreninilo, da bi mogel poroštvo za resnico porotnih rozsodb imeti.

Tudi se še politični ozir porotam na čelo postavlja. Deloma jaz to priznavam; al vendar ne morem temeljne zveze med ustavo in porotami najti. Glejmo na Francozko, kjer so porote, — pa je vendar časnikarstvo overiženo, in čez to, kar se ustavne prostosti tiče, naj jetniki v Cayenni in Lambessi, odgovor dajo. Reкло se je tudi, da celó na Rusovskem so porote. Dobro! potem naj nam visokodušni Poljaki, kot mučenci, resnico povejo, ali so si porote z ustavno svobodo v zvezi.

Nočem stroškov omeniti, ktere bi zadnjič dežela trpeti mogla; samo eno zeló važno zadevo, ktera se mi bistvena zdi, in zavoljo ktere sem jaz posebno zoper porote, hočem tu opomniti.

Meni se zdi, da po porotah škodo trpi enakost in jednota pravice, zakaj nikakor ne morem zapopasti, zakaj da človeka, ki je v strasti ktereга močno poškodoval, bi navadni sodnik sodil, tisti pa, ki je po časnikih dobro ime kakega človeka napadel ali razrušil občni državni red, bi pred drugo, privilegirano sodnijo, to je, pred sodnijo zapriseženih mož v rozsodbo prišel. Menim, da če se porote vpeljejo, naj bi se v celem cesarstvu vpeljale, ker bi se drugače jednota zgubila, če bi se v eni deželi po zaprisežencih, v drugi

pa brez njih sodilo. Ako hočete, gospôda moja, z svojim glasovanjem sodništvo zboljšati, zahtevajte najprvo ločenje sodnij od političnih gospósk, potem ypeljavo zbornih sodnij po deželi, odpravo spričavne teorije v kazenskem redu in posebno sedanjemu času primerno popravo kazenskega zakona.

Ozir po svetu.

Kratek ogled nekdanje Poljske, njene zadnje osode in pa osode njenega zadnjega kralja Stanislava.

Ker ravno zdaj ves svet obrača svoje oči na Poljsko, utegnejo sledeče vrstice zgodovinske marsikom vseečiti.

Slovani, med ktere se tudi mi štejemo pod imenom Slovenci, so se bili počasi preselili iz južne Azije, to je, iz indijskih dežel v Evropo že pred Kristusovim rojstvom. Oni so imeli na tej zadnji strani naše zemlje svoje poglavitno prebivališče sprvič v tako imenovani stari Krobacii, to je, v sedanji Galicii in v severni Ogerski, kakor nam razodeva povestnica današnjih Slovanov, kateri kot potomci sedaj omenjenih starih Slovanov stanujejo na največem polji Evrope, ki jim je dalo ime Poljaki ali Poljani, je nekaj v Ruski, namreč v pravi sedanji Poljski, nekaj v našem cesarstvu, to je, v Galicii, in nekaj pa v Pruski, in sicer v tako imenovanem Poznanju (Pozen). Nekdanja večja Poljska je tedaj sedaj razdeljena v Poljsko rusko, avstrijansko in pa prusko. Vzrok tega razcepljenja bomo omenili pozneje.

Tudi Poljaki so sprvič živeli združeni v soseskah, kakor sploh vsi Slovani starih časov, in dolgo je trpelo, preden so se zedinili v eno državo. Kakor se pripoveduje, najprvi njih vladavec je bil neki Krak, ki je dal sezidati sedanje poljsko mesto Krakov, po njem tako imenovano. Njegova hči Vanda, lepa in hrabra vojvodinja, je bila obljubila ohraniti si stanovitno devišstvo. Snubil jo je bil nemški knez Ratigar. Ona ga je odbila. Razkačen po tem je z vojsko napadel Poljsko. Vanda ga je sicer v boji premagala, se je pa pri vsem tem vrgla v reko Vislo, ker se ji je zdelo, da bi se imel zavolj nje spet uneti boj, ktereга je ravno odvrnila z omenjeno svojo smrtjo. Ne daleč od Krakova se še dandanašnji pokazuje nek velik grič z imenom Mogila, ki je njeni grobni spominek.

Po Kraku je vladala čez Poljsko rodovina Popielova, tako imenovana po prvem vladavcu Popielu, do devetega stoletja po Kristusovem rojstvu. Prvo poglavitno poljsko mesto in vladarjevo prebivališče so bile Kruščevice v velikem vojvodstvu Poznanju, ne daleč od jezera Gopla, v katerem je še zdaj strašen stolp (turn), kjer, kakor pravijo, so snedle miši enega kralja gori omenjene Popielove rodovine. Po tej pravlici so se namreč bile tiste miši rodile iz mrtvih trupel njegovih stricov, ki jih je bil on dal ubiti, pa pustil nezakopane. Zato ga je nek zadela omenjena kazen.

Po odmrli Popielovi rodovini so si Poljaki izvolili Piasta za vladavca. Njegovi nastopniki so čez petsto let vladali Poljsko. Oni so pa razdeljevali to deželo med svoje sinove, in tako se je bilo naredilo mnogo vrst Piastovega rodú. Najdalje se je bil obdržal njih rod v Šlezii. Ščasoma se je bil množno razcepil, in, ker se je bil užlahtil z raznimi nemškimi rodovinami, tudi že skorej vès ponemčil! Med gori omenjenimi nastopniki sta bila znamenita vladavca Miecislav Prvi in pa Boleslav Prvi, Hrobri ali Veliki. Uni je spreobrnil Poljsko v redno državo, in to po svoji poroki z

Dubravko, hčerjo českega vladavca Boleslava Prvega. Leta 965 je bil prestopil h krščanski veri, in jo tudi vpeljal v Poljsko, zatiraje neverstvo ali paganstvo, katero je dosihmal tam bivalo, kakor sploh v prvih časih med vsimi Slovani verovajočimi v razne bogove in boginje. Njih bogovi so se na pr. imenovali: Perun, Svantevit, Radegast, Bielbog, Črnibog; boginje pa Leda, Diva, Marcana itd.; zraven teh je bilo pa tudi več tako imenovanih Ruzalk in Vil, ki so veljale Slovanom kot neke veše ali čarovnice. Duhovniki njih so ohranjali znanstvo in skrivnosti naroda, in pa njegovega bogočastja. Navada jim je bila sežgati mrličje, tedaj ne pokopati, kakor dandanašnji. — Miecislav je bil ustanovil prvo škofijo v Poljski, to je, v Poznanju, v njeni zapadni pokrajini.

Pod Boleslavom Prvim, njegovim sinom kot nastopnikom, je bila Poljska razširila svoje meje, se s tem zelo pomnožila, in je tako postala močno kraljestvo. Njegov prvi nastopnik je bil ravno tisti Boleslav, ki je umrl in bil pokopan leta 1079 v Osojah (Zilah) na Koroškem. Povest o njem je le-ta: Zavoljo njegovega neporednega življenja ga je bil papež Gregor VII. po krakovskem škofu Stanislavu ločil ali pahnil iz katoliške cerkve, in ga s tem kaznoval po cerkvenih postavah. Razkačen kralj je potem škofu naznanil, da v prihodnjic se ne bo več služila nobena sveta maša po celem Krakovu. Pobožni cerkveni vladavec je pa vendar po svoji dolžnosti opravljal skrivši službo Božjo v cerkvi, nemaraje za kraljevo prepoved. Kralj ga je bil zato, ravno ko je nekega dne v cerkvi sveto mašo bral, nenadoma pri darilniku (oltarju) napadel in z lastno roko umoril. Zavoljo njegovega sploh pregrešnega obnašanja in še več pa zavoljo omenjenega strašnega djanja so se večkrat osnovale zarote in puntarije zoper njega, tako, da je bil prisiljen, pobegniti iz svojega kraljestva. Sklenil je potovati kot romar v Rim h papežu, da ga prosi odpuščenja, to je, oprostjenja od prekletstva ali gori omenjene cerkvene kazni. Potovajočemu pa tudi po Koroškem mu se je bila zelo prikupila tiha osojanska stran; zato je za trdno sklenil služiti kot hlapec v ondašnjem samostanu (kloštru), radovoljno opravljati najtežje in najprostejše dela, in živeti kot pokornik za svoje zlobno djanje -- vedno neznan in ném. Le na svoji smrtni postelji se je bil dal spoznati duhovnikom samostanskim, razodevši jim svoj stan in svoje ime in izročivši jim svoj kraljev pečatni prstan v dokaz resnice, da je pravi poljski kralj Boleslav Drugi. V spominek tega nemega pokorivca, ktere ga grob je zdaj na novič popravljen v osijanski cerkvi, je monastir (samostan) veliko let hranil več gluhonemov na svoje stroške. Zraven groba se berejo dandanašnji besede:

„Sarmatis peregrinantibus salus!“ (to je, Poljakom potovajočim pozdrav!). (Dal. prih.)

Dopisi.

V Budejevcih na Českem 13. aprila. C-I. — Dovolite drage „Novice“, da Vam kot zvest vaš rojak par vrstic od tukaj pišem, kamor me je osoda na veliko noč iz Beča prestavila. Dobro mi je delo pridšemu v tukajšno krasno mesto, ko čujem od vseh krajev, da tukajšni mestjani se čedalje bolj zavedajo svojih narodnih pravic in da se možato potegujejo za ravnopravnost milo. — Včeraj je bila v tukajšnjem gledišču „beseda“, v kateri so se spevi in deklamacije z godbo vrstili. Gledišče je lepo okinčano bilo in tako polno, da je primanjkovalo prostora. Med pesmi se je tudi Jenkotov slovenski zbor „Junaska“ pel, ki je bil tako radosten sprejet, da ploskanja, slava- in živiliklicov ni bilo ne

konca ne kraja. — Če se mi nabere gradiva mičnega, Vam ga zopet pošljem. *)

Iz Gradca 14. apr. -r- Slavni godec Laub je, kakor na Dunaji, tako tudi tukaj nepopisljivo pohvalo prejel v svojem prvem koncertu. Godel je, kakor sami angeljci gosti morejo. Laub je po rodu Čeh, komorni umetnik kralja pruskega, z dušo in telesom Slovan. Ker pride v kakih 10 ali 14 dneh v Ljubljano in misli najpred gosti v čitavnici, boste se prepričali, da nisem preveč rekel. — Čudimo se, da na naši zdravniški šoli, ki bode prihodnje leto oddelek vseučilišča, se porodostvje za babice ne uči tudi po slovenski, kakor se uči v Ljubljani, menda tudi v Trstu in se je saj nek-daj učilo tudi v Celovcu. Kaj se ne gleda tudi na babice slovenske štajarske zemlje? Ali jih ni nič iz spodnjega Štajarskega? Ali je ta umetnost vsa le v rokah Nemkinj? Kako to? Nismo si dosti pametni.

Iz Maribora 19. aprila. Tiska se ravno nemški življenjepis rajnega kneza in škofa Slomškega, ki bo obsegal okoli 14 pól v veliki osmerki, in bo okinčan s podobo nepozabljivega gospoda. Zložil ga je našim bravcem že dobro znani špiritual mariborškega duhovnega semenišča gosp. Fr. Kosar. Ker pa to delo želi izdati po poti naročbe, je razposlal ravnokar povabila slovenskim škofijam in čitavnicam, da bi se podpisalo obilo naročnikov. Naročnina znaša 1 gold.; v knjigarnicah se bo dražje prodajalo. V „Drobtinicah“ bo prišel sicer tudi slovenski življenjepis, pa ne bo mogel biti tako obširen in popoln kakor ta nemški, ki pride v samostojni knjigi na svetlo in je tudi zato potreben, da svet vidi, kolike cene in kako brez vsega madeža je bil toliko krivično obrekovani prvak slovenski.

Iz Savinske doline 12. aprila. † Konec mesca marca smo za okraj celjski dobili novega c. kr. predstojnika gospoda Janeza Lichteneger-ja, bivšega mestnega župana v Zagrebu, moža krvi in duha našega, vladi in ljudstvu po volji. Da je ta gospod skozi in skozi poštenjak, jasnega sprevida in pravičnega srca, smo že poprej znali; veselili smo se toraj že v naprej njegovega dohoda. Ker je gosp. okrajni predstojnik z začetkom aprila službo prevzel, so se po napeljavi g. okrožnega komisarja Josek-a, za blagor našega ljudstva unetega domoljubnega gospoda, 7. dan t. m. sošli županje in srenjski odborniki vseh županij tega okraja, da se novemu svojemu poglavarju predstavijo. Gospod predstojnik jih je prav prijazno sprejel in v domačih srčnih besedah pozdravil, — pozdravil jih je namreč z milimi glasi svojega in njih maternega jezika — v lepi, čisti in olikani slovenščini; v gladkem in jedernem govoru je iz srca pa gotovo tudi vsem v srca govoril. Vidili smo, kako so naši ljudje zaupljivo in ginjeni poslušali besede njegove; vidilo se je, kako globoko so jim segale resnice, ktere jim je predstojnik lepo po domače razlagal budivši jih k dobremu, poštenemu gospodarenju s premoženjem občinskim, k varčnosti in pospeševanju vsega za občni blagor koristnega. Vidilo se je tu očitno, da niso bile besede samo govorjene, temuč da so tudi na plodno zemljo padle. Reči smemo, da si je gosp. predstojnik v pol uri, ko se je tako prijateljsko z zastopniki občinskimi pogovarjal, tisto zaupanje pridobil in utrdil, katero je vsacemu uradniku, temveč pa še političnemu glavarju in vodniku celega okraja neobhodno potreba, ako hoče dopolniti svojo nalogo. Z ozirom na ta sprejem in spoznavši pravične načela, ktere častitega gospoda navdajajo, ne dvomimo, da bo narodu svojemu na vsako stran pravičen, da bo tedaj tudi vloge občinam v domačem jeziku tudi v taistem reševal; saj vé, da naloga in poslanstvo uradnika je vse

*) Drago!

obsoditi, kadar ni še gotovo, da je postavo, ktere prestopek se mu očita, zapopadel ali vsaj zapopasti mogel. Najjasnejši dokaz pa je gotov ta, da je hudodelnik postavo razumel ali vendar razumeti mogel in moral, če ga zarad tega 7 ali 12 neučenih mož obsodi in po ravno tej rzsodbi pokaže, kakošnega zapopadka da je postava bila in kako da ti jo je vsak pameten človek razlagal. To je edina skušnja, ali je bila postava jasna ali ne, kar učeni pravoslovec nikoli rzsoditi ne more, ker je njegov razum preveč poojstren in nad zapopadek prostega človeka preuzvišen.“

Bitje porot je v teh besedah jasno izgovorjeno. — Poroštva potrebujemo, da je hudodelnik vedoč kazensko postavo prestopil in da je kazenski zakon tak, da more djanje, ktero on prepoveduje, vsak pameten človek spoznati za prepovedano; to poroštvo pa dosežemo samo po porotah. Čeravno nečem bitja porot natančneje presresavati, vendar bi se rad ozrl enmalo na začetek porot v Evropi in pokazal, kako da so se sedaj v obče veljavne načela izcimile, ker se iz tega bo vidilo, da pomišljenje, ktero se v tej deželi zoper vpeljavo predstavlja, v nič razpade, ker je tako dvomenje v vseh deželah bilo, ktere sedaj porote imajo in ktere oni kot najdražje blago častijo in skrbno varujejo.

Na Angležkem so se porote leta 1215 in 1219 izcimile, takrat ko so ordale odpravili in srenjsko zastopništvo od 12 udov poklicali, da naj spričuje, ali je zatoženec kriv ali ne. To spričanje ni izključilo znanosti hudobnega djanja, ravno tako ne verjetnega pripovedanja, temveč je ravno kazalo na popraševanje; zato je bilo le naravno, da so se sodniki potrudili tem zaprisežencom dokaze predloževati, ktere so zarad krivde zatoženca najdlji. Po tem načinu so zapriseženci iz prič sodniki postali in se na Angležkem čez 600 let obdržali. Iz Angležkega so prišle porote ob času francozke prekucije na Francozko in sicer so bile porote zadnjega aprila leta 1790 za hudodelstvo vpeljane. Tù so se vpeljale samo iz političnih vzrokov in zato se niso mogle tako lepo razvijati kakor na Angležkem.

Na Francozkem je bilo dolgo govorjenje, ali bi se porote odstranile ali ne. — Ko so leta 1808 kazenski zakon pregledavali, je veliki sodnik na vprašanje cara Napoleona, kako da se porotne sodnije obnašajo, odgovoril, da se malo slovečega o njih povedati dá, da svojo nalogo slabo izvršujejo in hudodelstva s tem podbujajo, ker vsakteri meni po njih kazni odleteti. Al Napoleon, ki ni samo kot vojšak, ampak tudi kot zakonodajavec v zgodovini novo dōbo napravil, je rekel, da sicer porote v tačasnih okolinostih francozke države nimajo podpore, da bi še ostale; ali prevdariti se mora, da sodnik, ki je zmiraj navajen le hudodelnike pred sabo viditi, lahko izreče, da je kdo kriv, — tega pa porote branijo in zato naj se obdržé. Iz Francozkega so se porote na Nemško in Laško vplodile.

Ko ste leta 1852 pruski zbornici kazenski red presresavale, je minister prava rekel: Pri hudodelstvih zoper varnost vlastine izustijo zapriseženci kaj radi „kriv je“ in segajo dalje, kakor bi v več pripetljajih pravoučeni sodniki storili. Drugače je pri hudodelstvih proti osebam; tù se rado postavljene meje prestopajo in se ne odločuje po fakičnih okolinostih. Če so se ravno tudi tukaj pomanjkljivosti pokazale, kakor se povsod pokažejo, kjer se porote na vrat na nos in brez vseh priprav vpeljejo, čeravno mnenje takratne dōbe porotam ni bilo ugodno; vendar se ni v pruskih zbornicah ne en glas najdel, kteri bi bil za odstranjenje porot govoril, tudi ne na ministerski klopi. Pričeli so pomanjkljivosti, ki jih je tačasna osnova porot imela, zboljševati; al porot samih odstraniti ni nihče mislil. Jaz menim, da že ta okolinost sama, da porote, kjerkoli so vpeljane bile,

nikjer niso odstranili, kakor pri nas v Avstrii, — zavrne dostojno vse ugovore gospodov poslancov žl. Strahl-a in barona Apfaltern-a. — Vendar hočem te ugovore enmalo pojasniti in pokazati, da nobeden od njih ni temeljit.

Najprvo moram opazko zavrnuti, da se ta reč le kot šega obravnavati more. — Kar je znanstvo utemeljilo, kar so vsi učeni pravoslovci Nemčije od Mittermajerja do sedaj za potrebno spoznali in trdili, da se v vsaki deželi vpeljati dá, to se pač ne more več za samo šego imeti. (Pravo! pravo!)

Najprvo se mora vsaka idea v znanosti ukoreniniti, potem se še le vpelje v djansko življenje. Čez to je znanstvo že odločilo, pri nas naj se zdaj v djansko življenje vpelje.

Tri in dvajsetletno praktično skušnjo gosp. poslanca žl. Strahl-a ne morem obveljati dati, ker je, kar se tiče porot, le skušnja enega leta in pol, in iz dōbe, kjer so prvokrat porote vpeljane bile, kjer so se znabiti marsiktere pomanjkljivosti pokazale — sicer ne v rzsodbah, temu jaz ugovarjam, ravno tako temu, da bi se bila v obeh od gospoda žl. Strahl-a omenjenih pripetljajih kakošna napčnost zgodila, od česar bom pozneje govoril — pa pomanjkljivosti v tem obziru, da je kteri zapriseženec nejevoljen bil svojo dolžnost spolnovati.

Če gosp. poslanec žl. Strahl iz tega dokaz izpeljuje, da se občinstvo nič ne pečá za izvršenje prava, ker so zdaj sodniške sobane prazne, ker se poverjeni možje neradi kot mutci (pravo! pravo!) pri protokoliranji izpraševanj zatožencov rabiti dajo, potem se vé, bi bilo trdenje resnično; al vendar je napčno, ker so predstavki napčni, iz kterih se ta sklep izpeljuje.

Koga bi v sedanjem času zanimivalo sodniške sobane obiskavati, kjer je končna obravnava le igra brez vse vrednosti, prazna oblika (klici: prav dobro!), ktero za prazno podobo vsi trije faktorji imajo, ki so pri tem udeleženi, to so, sodništvo, zatoženec in pa zavetnik. In kako bi hotel kdo sodniške sobane obiskavati, ker je javnost še tako močno omejena. Če se pa javnost omeji, se posrednje celó izključi; ne ljubi se vsakteremu poprej dovoljenja prositi, ali smé v sodniško sobano priti ali ne.

Jaz tudi menim, da čutenje prava je že prvotno v srce ljudstva vlito, da se ne more še po kaki viši stopnji omike oživiti in v srca občinstva vploditi. Naravno čutenje je, kterege vsaki človek ima, in noben mu ga ne odjemlje, kteri le v sebi tega čutenja ne gluši. (Dal. prih.)

Ozir po svetu.

Kratek ogled nekdanje Poljske, njene zadnje osode in pa osode njenega zadnjega kralja Stanislava.

(Dalje.)

Boleslav tretji je bil razdelil Poljsko med svoje štiri sine, s tem pa je dal priliko notranjemu dolgemu boju in razporu in sploh neprestanim nesrečam o tej državi. Še le Vladislavu prvemu je izšlo po sreči, spet zediniti razdrobljeno Poljsko, in njegov naslednik Kazimir tretji je vpeljal pravi notranji družbeni red. Umril je leta 1070, in ž njim pa cela Piastova rodovina.

Po njegovi smrti se je bila Poljska zedinila z Ogersko, namreč ko je v tisti državi vladal kralj Ludvik, ki je s tem pomnožil svoje kraljestvo. Po njegovi smrti leta 1382 so volili Poljaki Jedvigo, njegovo hčer, za svojo kraljico. Ona je bila sprvič zaročena z avstrijskim vojvodom Viljemom, je pa stopila v zakon z Jagelonom, vojvodom Litve, potem ko ji je obljubil

zediniti svojo državo s Poljsko, kakor tudi spreobrniti sebe in pa svoje podložnike h kršanski veri. Ona si je bila veliko prizadevala in skrbela, kar je mogla za vsestransko omiko in za vsestranski napredek poljskega ljudstva. Umrla je leta 1399. Jagelonska rodovina je pa vladala v Poljski do leta 1572, to je, do smrti Sigismunda družega, njenega zadnjega zarojenca. Pod vladstvom kraljev iz te rodovine so si bili začeli plemenitniki prisvajati marsiktere prednosti ali privilegije s svojim prilizovavnim obnašanjem in s porabo slabosti in nemoči teh kraljev, in to le za svojo lastno korist, in pa na škodo ostalih razredov poljskega ljudstva, in sploh cele poljske države. K enaki škodi so pripomogle tudi neke prednosti tako imenovanih disidentov, to je, drugovercov, ali sploh vseh tistih, ki niso bili katoliške vere, ampak so imeli na poljski zemlji svojo svobodno bogoslužnost. Oni so si celó bili pridobili pod vladarstvom kralja Sigismunda na državnem zboru v Vilni leta 1563 enake pravice, kakor so jih imeli katoličani.

Po smrti zdaj omenjenega kralja je postala Poljska izborna ali volitna država, namreč Poljaki so si odslej do leta 1791 volili sami vladavce, ki niso se tedaj dedinsko nasledovali, kakor dozdej. Po tem novem redu se je pa naredilo raznih strank, ki so pletle zvičajin vsake baže zarad volitve vladavcev, prinašaje tako veliko razbornosti in zdražljivosti; s tem naravno pa tudi marsikaj nesreče in nadlog čez vso državo. Po smrti Avgusta družega, ki se je pripetila leta 1733, je bilo začelo rusko orožje imeti oblast čez kraljev sedež (prestol ali tron). Po tem takem, to je, po volji ruskega cesarja Petra prvega je prišel na tisti sedež Avgust Tretji, izborni knez saksonski. Podkupljivost in potrata ste zdaj vladale med poljskimi plemenitniki. S tem se je pa tudi začela oslabljati vesoljna moč državna. Zraven tega so katoličani odločili kratiti pravice drugovercem, ki so jim bile že prej potrjene. To je unelo strasti med njimi in pa množilo prepire po celi Poljski. Leta 1764 je ruska cesarica Katarina druga postavila na prestol svojega ljubljenca grofa Stanislava Poniatovskega. On je pa bil preslab, da bi bil mogel ukrotiti neprestano prevzetnost plemenitažev, ki je čedalje nevarniša postajala poljski državi. Tukaj bomo tudi omenili, kako nemilo in okrutno, da so ti ljudje ravnali tudi s kraljem gori imenovanim. Naredivši med sabo neko zavezo (leta 1771), so jeli zeló razsajati nad poljske prebivavce, obnašajoče se le vedno po postavah; strašno razdevajo Poljsko od enega kraja do družega. Sklenili celó so bili nazadnje napasti in vjeti kralja. Štirideset zarotnikov pod vladstvom Pulaskega se je bilo snidlo v Čečokonu, kjer je bil slovesno prisegel najpredrzniji med njimi, da bo onemu, to je, Pulaskemu, izročil kralja živega. Skoraj mesec dan po tem so se bili ti zarotniki in pa še nekteri tolovaji ž njimi oblekli po kmečko. Poskrivši orožje v senó na nekem vozu, ki so ga dali peljati pred sabo, so prišli v Varšavo, kjer ni noben človek mislil, da imajo kako zlobno namembo v glavi. Na tretji dan septembra (1771) so si najdli priložnost izvršiti svojo namero. Ob desetih ponoči so se namreč postavili tam, kjer po njih mnenji se je imel peljati kralj iz Vilanova, to je, od grofa Sobieskega, pri katerem je bil tisti dan na kosilu. Njegova kočija, v kateri je sedel tudi omenjeni grof, so spremljali štirje njegovi lastni strežniki, z 12 možmi Sobieskove straže. Komaj se je bila pa kočija za nekaj oddaljila od Vilanova, se je naenkrat prikazalo krdelo zarotnikov in jo obsulo, veleče kočijažu, naj se ustavi. Po tem so napadli spremljavce s puškinimi kopiti. Večkrat so vstrelili v kočijo. Ravno ko je grof Sobieski hotel stopiti ž nje, držaje svoj meč v roci, mu je svinčenka (kugla)

zletela v klobuk. Nobeden ni še takrat vedil, kaj da je vzrok temu naskoku. Eden napadnikov je grofa Sobieskega mahnil s sabljo na desno nogo, in po tem je grof padel na tla pod kočijo. Tam ležeč je slišal, da so leteli poki na-nj kakor toča. Stopaje po njem malopridneži so si prizadevali umoriti kralja. Sobieskov prijatelj, Bučon, ki je bil takrat ž njim, se je postavil med kralja in med zarotnike; v enem hipu mu pa predere život mnogo svinčenk, in na zadnje ga bajonetno zbodljej v srce vrže na tla, da se zvali vès krvav na grofa. Nekteri spremljavci so bili nevarno ranjeni, drugi so se bili pa razšli. Ko so zdaj napadniki imeli v rokah plen, ki so ga iskali, odpre eden med njimi kočijne vrata, in zgrabi kralja za lase, vpijoč z ognjusnimi in grdimi kletvicami: „Grozovitnež! zdaj te imamo; zdaj ti je tvoja ura prišla!“ Po tem sproži svojo pištolo tako blizo kraljevega obličja, da je tisto jako zatučilo strelno vročino. Neki drugi malopridnež ga vseče s svojim mečem na čelo, med tem, ko tretji, sedeč na konji, ga zgrabi za ovratnik in ga vleče na splav po predmestji Varšave.

(Dalje prihodnjič.)

Slava in ljubezen.

Novela.

(Dalje.)

Po večerji poslovila sta se Ivan in mati vljudno od milih Blagajčevih ter obljubila, da hočeta prihodnji dan gotovo zopet priti.

Bleda luna spomladanske noči spremljevala je srečnega mladenča in mater njegovo proti domu, kjer sta se še pogovarjala sama do pozne nočne dôle. Med ostalim je pripovedovala mati Ivanu, da je Blagajč, odkar mu je umrla mila supruga, pogosto prav zeló otožen in zamišljen, in da ga edino le kak glas o caru Napoleonu še nekoliko razveseli, kakor je bilo to tudi nocojšni večer, ko so mu zraven prihoda Ivanovega tudi njegove naznanila o caru toliko razvedrile srce.

Drugo jutro — kakor je bilo dogovorjeno — šel je zopet Ivan z ljubo materjo svojo na obiskanje k milemu sosedu. — Blagajč, da poslavi kakor se spodobi, prihod Ivanov kakor prihodnjega zeta svojega, povabil je bil iz okolice nekoliko gospóde na južino. Tu se je, se vé, po starem jugoslovanskem običaji dobro jedlo, pilo, prepevalo in nazdravljalo skoraj do večera. Vsi povabljeni gostje bili so židane volje, samo nad enim vidilo se je, da mu gostarija ni bila celó nič po volji in to je bil Vasil Ravsovič, bogati posestnik iz bližnje okolice, ki je od neke dôle sém prav pogosto zahajal v Blagajčev grad. Ravsovič je bil v celi okolici znan kakor strasten, ihtov in osveteželjen človek. Bil je zraven tega tudi prevzetan ter je preziral slednjega, ki ni bil bogat ali imeniten. Prosti narod mrzil je na njega, ker ga je popred, kakor si je Napoleon prisvojil jugoslovanske dežele, gulil in tlačil, kjer in kakor ga je le mogel. Tudi celó plemstvo se ga je rado ogibalo. Slednji je namreč vedil, da je Ravsovič zaletel in omahljivec in se je vsak bal ž njim kaj opravila imeti, toliko še bolj, ker je šel med ljudstvom skrivni glas, da je v političnem oziru človek dvojnega lica in skrivni agent — al čigav? Li avstrijski ali francozki, to se nikakor ni moglo izvrtati. Vendar bal se ga je slednji, bodi si že te ali une stranke. V drugem bil je Ravsovič človek srednjih let in zeló neprijetnega lica.

Blagajču v početku celó ni bilo po volji, da je ta človek pričel k njemu zahajati; s časom se ga je vendar nekoliko privadil, kajti se je Ravsovič pri njem vedno priljudno in čedno vedel in je bil k temu bogat posestnik, kar je, kakor nam je že znano, pri Blagajču veliko veljalo. Ni toraj čuda, da je pošteni Blagajč tudi